

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

UN NUMAR :

ABONAMENTUL : (48 NUMERE)
In România un an . . . . . 10 lei
    „ „ „ „ „ „ „ „ „ 6 „
In toate țările uniunii poștale un an 12 „
    „ „ „ „ „ „ „ „ „ 7 „

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

25 Bani

DIRECTOR :

C. RADULESCU-MOTRU

Se găsește cu numărul la principalele librării și la depozitarii de ziare din țară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
ulevardul Ferdinand, 55. — București

PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/2 pagină : 10 lei.

No. 20.

DUMINICĂ 20 SEPTEMBRIE 1909

Vol. 6.

SUMARUL

NOUTĂȚI :

*Partidul Românilor «moderați» din Ungaria.—
Revista revistelor.*

CEȘTIUNI ACTUALE :

I. L. CARAGIALE. *Scrisoare asupra Teatrului Național.*

DR. I. SIMIONESCU. *Congreșele didactice.*

POLITICA :

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Comunicatul Ministerului de Culte și Instrucție publică.*

ȘTIINȚE SOCIALE :

DR. I. DUSCIAN. *In potriva «intelectualilor.»*

TEATRU :

EUGEN PORN. *Compania dramatică Davila :
Stane de piatră de H. Sudermann.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI :

N. ȘTEFĂNESCU-IACINT. *România față cu împrejurările externe actuale.*

NOUTĂȚI

Partidul Românilor moderați din Ungaria.

Publicarea programului așa numitului *partid moderat român* din Ungaria, în ziarul vienez «Reichspost», a stărnit o furtună de indignare în rândurile conducătorilor politicei românești din Ardeal. Toate ziarele mai principale, ca *Lupta, Tribuna și Gazeta Transilvaniei*, au condamnat programul noului partid; tot astfel s'au manifestat și deputații naționaliști din Camera Ungurească. Evident, un partid moderat român cu programul publicat de «Reichspost» și cu oamenii cari îl compun, în frunte cu d-l Em. Babeș, nu se poate susține. El este un partid mort născut. Dar ideea de a se găsi un *modus vivendi* cu Maghiarii, *cu neglijarea intereselor celor din Viena*, nu este tocmă o idee așa de stricăcioasă intereselor românești. O probă despre aceasta o aflăm tocmă în ziarele de peste munți. Unul dintre aceste ziare, după ce condamnă în termeni energici acțiunea partidului moderat, care vrea să sprijine Kossuthismul, adaugă la informații, următoarele :

„Dintr'un izvor excelent primim asigurarea, că de data asta Coroana nu mi se dispusă a acorda nici un fel de concesiuni corifeilor națiunii maghiare și că în Viena se socotește a fi sosit timpul ca să se pună o stavilă înălțării kossuthismului, care ar putea să devie amenințător pentru scopurile monarhiei.

— „Credem a nu ne înșela, când presupunem, că încercarea Românilor moderați de a eși la suprafață pe apele kossuthiste au precipitat nu însăși hotărîrea care se poate considera ca formată de mai înainte—ci punerea în practică a aceleia“.

Apoi dacă moderații au reușit să zguduie pe cei din Viena, înainte ca ei să fie măcar constituiți în partid, atunci acțiunea lor nu este tocmă așa de periculoasă.

Cu informația de mai sus a ziarului român, corespunde de allmintreli și alarma ziarelor vieneze. Până a nu ieși la suprafață posibilitatea unei împăcări între Români și Maghiari, tare uitaseră domnia dela Viena că există un popor care suferă în Ungaria și care a fost de o fidelitate neclintită față de Coroană!

A quelque chose malheur est bon....

* * *

Revista Revistelor.

Convorbiri critice, 25 August. Un articol al d-lui N. Em. Teohari despre *M. Sadoveanu ca novelist și romancier* : «Când romanele lui Sadoveanu nu sunt impletitură de mai multe nuvele, ele se reduc atunci la una singură, însă lungă, diluată, fără plan determinat, din care pricină nici pe acelea nu le putem socoti ca niște lucrări izbutite. De aici rezultă un alt neajuns, pe care d-l Sadoveanu nu l-a putut înlătura. Nuvela trebuind să fie lungă, pierde una din însușirile sale de căpetenie: concentrarea. Fiind nevoce de pagini numeroase, frazele, negreșit, vor curge la înlămplare, fără desemn lămurit, fără contur, multe și una după alta, ca revărsarea inconștientă a unui torrent. Cuvintele se vor îngrămădi de asemenea, zgomotos, grăbit, într'un potop de înlănări variate, potop ce va tuna și se va risipi fără a lăsa o impresie hotărîtă, o urmă, un înțeles mai deslușit. Și acolo unde înțelesul sau sobrietatea lipsește, arta însăși e în pericol.

«Părțile izbutite din opera lui Sadoveanu, care într'adevăr interesează deosebit, sunt acele unde ni se schițează sufletele primitive. Nu e puțin lucru, ca din niște oameni simpli, a căror istorie nu poate să fie decât tot simplă, adică tot monotona și uniformă, să scoți creațiuni pline de interes. Asemenea firi însă nu pot face dar obiectul unui roman, decât în mod cu totul excepțional. Ele sunt mai mult sau mai puțin sub stăpânirea instinctului, totdeauna acelaș. Puține deosebiri, puțină originalitate, puțină personalitate.»

D. M. Ilișeu face o schiță critică asupra lui Emil Gârleanu. Iată concluzia :

«D. Gârleanu este un burghez, lipsit de o puternică imaginație, cu mare sensibilitate poetică; optimist de cele mai adeseori, nu vede în natură decât personajii simpatice. Psihologia acestor personaje este redusă la una sau două aplicări sufletești, cari sunt bine studiate. Bucățile sale cu subiecte luate mai cu seamă din viața oamenilor simpli sunt puternic construite. Limba, în care sunt redată aceste nuvele, este expresivă, bine cizelată, uneori însă prețioasă sau șovăitoare. D. Gârleanu a început prin a fi realist, apoi amenința să se oprească la un romantism pretențios, iar acum se îndreaptă spre simbolism. Acest autor, prin calitățile sale, prin sobrietatea amănuntelor și prin energia expresiunilor, este unul din cei mai buni prozatori ai noii generații.»—O interesantă discuție asupra criticii impresioniste, între d-nii Eugen Lovinescu și Mihail Dragomirescu.—Bucăți literare semnate de Ion Dragoslav, Corneliu Moldovanu, Elena Bacaloglu, M. Smolsky, etc.

Semănătorul, 13 Septembrie. I. Scurtu face mai multe observațiuni cu privire la înjgheburile și rolul societății scriitorilor români, fondată de curând. «Bazele economice ale societății scriitorilor nu pot însemna nici un fel de capitulare a talentului în fața demonilor materiei, ci numai o prevedere îndreptățită pentru asigurarea unui mediu de viață mai prielnic pe seama visărilor în versuri și proză, cari totuși nu se pot alimenta, cu visuri. Poate fi, deci, liniștită toată lumea: scriitorii grupați în societate economică nu vor agonisi titluri de capitaliști și nu vor face concurență nici unei bănci române sau străine...»

«O altă grijă însă, mai temeinică poate, o vor fi având unii și alții cu privire la viitoarea activitate morală a societății: fi-va ea pașnică ori bătăioasă? Ținem să ne exprimăm și aici speranța, că niciodată forțele societății nu vor fi pornite în contra scriitorilor din launtrul ei ori din afară, ci numai pentru interesele și prestigiul scriitorilor și pentru propășirea literaturii.»

Economia Națională, August. Dr. L. Colescu, într'un articol intitulat *Originea Românilor în lumina statisticeii*, dovedește ce insuficiente sunt argumentele aduse de d. Dr. E Fischer în sprijinul tezei că Românii nu ar fi de origine romanică. «D. Dr. E. Fischer, care pe lângă calitatea de a fi un discuit medic oculist, intrunește și pe aceia a unui antropolog și etnograf profund, urmărește de mai mult timp tendința să dovedească că originea Românilor este departe de a fi romană, ci mai aproape slavă, sau cum zice d-sa, un amestec de sânge tracoroman cu sânge slav, în care partea slavă covârșește mult. În spiritul acestei teze a chemat d-sa până acum fel de fel de simptome: genealogice, preistorice, toponimice, sociale și istorice; și toate aceste vestigii ar fi de acord să strige cu putere contra originii romane a poporului român. De astă dată face apel și la statistică și în rezultatele demografice ale României, pe care le-am publicat noi în diferite ocazii, întrevăde D-rul Fischer oarecare dovezi despre neromanitatea Românilor.»

Pentru d. Colescu este însă probat «că nu rasa hotărăște caracterul demografic al unui popor, ci mai mult condițiunile climatice, geografice și economice despre care d. dr. Fischer nu voește să țină seamă. În consecință, natalitatea, mortalitatea și nupțialitatea, nu se pot explica în ordinea ideilor de rasă. Ele nu pot dovedi, nici chiar pe departe, originea unui neam și mai cu seamă a neamului românesc, care deslipit de la trunchiul său și alungat în ținuturi depărtate, a trecut prin atâtea transformări radicale în cursul veacurilor.»

Al. Pelinescu observă, după economistul V. Pareto, următoarele cu privire la înțelesul cuvântului *solidaritate*. «Se vorbește mereu de virtuțile împăciuitoare ale solidarității, dar nu trebuie perdut din vedere că unei solidarități corespunde o os-

tilitate, o rivalitate mai mare dela grup la grup, precum și o dependență mai strânsă a individului față de grup. Cuvântul solidaritate, exprimă totul, însă n'are decât o putere iluzionistă, din punctul de vedere social. . .»

«Recapitulând bilanțul moral al solidarității, se desprinde ideea că ea este departe de a constitui o legătură socială ideală, căci în ea este mai mult egoism decât altruism, mai multă teamă decât forță și este de cele mai multe ori un principiu de servitute decât de libertate, și nimicește adesea adevărata forță sub apăsarea mediocrităților înregimentate.»

«Evoluția socială va aduce însă pe altă cale decât a solidarității uniformitatea între oameni, în ce privește cunoștințele științifice, regimul economic și tehnica industrială. Activitatea estetică și morală, scăpată și ea de sub apăsarea gregară a solidarității, va rămâne domeniul diferențierii și al diversității, iar complicația relațiilor sociale, bogăția vieții estetice și morale, conștiința din ce în ce mai delicată și mai complexă ce omenirea va avea despre sine în fiecare individ, oferă aspirațiunilor individualiste un câmp nelimitat.»

Revista idealistă, Noembrie-Decemberie 1908. Traducerea unui articol a lui G. Fonsgrive despre F. Brunetière. — Continuarea unui studiu al lui Ernest Naville asupra *datoriei*, în traducere de preotul M. Gherassim. — *Viața în țară și străinătate* de M. S. Holban — Buletin bibliografic.

Neamul Românesc, 13 Septembrie.—Gh. T. Bobeș face o propunere în preajma alegerilor pentru *consistoriul superior bisericesc*.

«Clerul nostru va fi chemat pentru alegerea membrilor, dintre cari d. ministru al Cultelor va numi pe acei ce vor forma noul «Consistoriu bisericesc».

«Atari legi, cari să schimbe însuși caracterul esențial al organizării Bisericii noastre ortodoxe române, le presimțiam de mult că vor veni; nu puteau să nu vină, când pe la Ministerul Cultelor se perindează, ca miniștri, persoane fără concepție religioasă, lipsite de cea mai elementară pregătire bisericască, care să le înlesnească priceperea nevoilor Bisericii.— și nici măcar o mai largă cultură filozofică și literară n'au, căci le-ar putea da puțința de a fi mai idealiști. Astfel de miniștri, pe cari erarhi de seamă ai unei Biserici străine ni-i denunță străinătății ca «liberi-cugetători», trebuiau să ne vină cu reforme, în Biserică, precum e aceia a Consistoriului superior bisericesc.»

«Astfel de reformatori — s'o știe! — nu sunt nici cei chemați, nici cei doriți și așteptați de Biserică și clerul ei.

«De aceea Consistoriul acesta superior trebuie să rămâie literă moartă. Soarta lui atârnă de conștiința și voința preoților.

«Nimeni deci nu trebuie să se găsească dintre preoți, cari să fie setoși de o asemenea glorie, de a se vedea membri în numitul Consistoriu.

«Așa fiind, niciunul din preoți n'ar trebui să-și pună candidatura. Cei ce și-au anunțat asemenea candidaturi, să și le retragă, iar, dacă totuși vor fi și de acei cari vor o «democratizare» în Biserică, clerul cel numeros să nu meargă la urnă pentru a-i vota, ci să stea în parohiile lor, căutându-și de păstorii lor. Cei ce se tem de răzburări politice, în cazul când nu se vor duce la vot, au un mijloc: votul e secret; să se anuleze buletinul de vot, punându-se stricat în urnă!»

VERAX.

BIBLIOGRAFIE

Dr. I. Simionescu, Anuarul științific al României pe anii 1907—1909. Iași 1909. Prețul Lei 1,25.

I. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vânători, Cuza-Vodă, Istorisirii pentru popor. Piatra-N. 1909. Prețul Lei 1,50.

CESTUNI ACTUALE

SCRISOARE ASUPRA TEATRULUI NAȚIONAL

Domnului Profesor Rădulescu-Motru
Directorul „Nouei Reviste Române”

Stimate Domnule Profesor,

Publicând într'unul din numerele «Revistei» d-v. câteva rânduri asupra organizării Teatrului Național, pe care de demult o socotesc nepotrivită, am fost bănuț că născoceam *acuma* teorii numa și numa fiindcă meschine interese personale mi-ar fi fost contrariate de către onor. Direcțiune generală a Teatrelor. Asta ar fi fost, vezi-bine, reprobabil — deși parc'ar trebui permis și unui modest publicist să aibă interese personale și să-i pară rău a le vedea contrariate, mai ales când, fie cât de meschine, și le simte legitime. Dar am fost nu numai bănuț, ci și fără cruțare pedepsit cu destul de crude maltratări prin organul politic a doi distinși bărbați din tânăra generațiune... E adevărat că, mai târziu, când m'am dezvinovățit categoric de năpăstuire, biciul (generos, în sfârșit, ori, poate ostenit) m'a iertat; au încetat maltratările — se înțelege fără a mi se acordă, ca de obicei, după vădirea unei erori judiciare, o cât de slabă mângâiere, un cât de ușor regret măcar, pentru pedeapsa infamantă cu care pe nedrept fusesem pilduit în fața lumii. N'am să mă plâng de asta... Biciul n'are suflet, și prin urmare nici regrete...

Dar, înfine, m'a iertat. Iar bine! putea să mă lovească 'nainte... Ce puteam face alta decât să rabd? Slavă Domnului! Ce a fost a trecut... Ceeace însă nu pot lăsa să treacă fără o lămurire (să știu de bine că iar am să'ndur biciul acelor domni!) este afirmarea de fapt că «eu aș fi gândit *acuma*, în 1909, despre organizarea Teatrului Național, așa cum am scris în revista d-v.» De aceea, îmi permit a vă rugă, stimate domnule Profesor, ca, primind salutările mele cele mai distinse, să binevoiți a publica alăturatele «Notițe Critice», date din 1899, acum zece ani, pe cari le găsesc printre hârtiile mele, și cari, sunt aproape sigur, au și fost pe atunci publicate cu iscălitura mea — unde? nu mai știu minte.

Și doar n'oiu fi scris aceste notițe la 1899, în prevederea că peste zece ani și excelentul meu amic, d. profesor Pompiliu Eliade — pe care-l cunosc, de mult, de copil — are să ajungă Director general al Teatrelor, și că are să se deschidă în sfârșit un nou teatru românesc sub direcțiune a unui bărbat, perfect inițiat într'o artă, ale cărei adânci subtilități, nu orice ușuratec, sau îngâmfat lipsit de cântarul propriei sale valori, le poate hănuț.

NOTIȚE CRITICE — TEATRUL NAȚIONAL.

Pentru ce ne-am face iluziuni?... Desigur, Teatrul Național nu inspiră multă prietenie publicului, nu are destui amatori credincioși. Teatrul, o instituție atât de populară în toată lumea civilizată, nu are astăzi la noi alt reazim serios decât galantomia ministerului școalelor. Și, lucru foarte ciudat, teatrul, care a renunțat

la sprijinul său natural, adică la dragostea publicului, plătește foarte scump galantomia oficială; teatrul s'a închis într'un cerc vițios, de unde cu greu va putea eși: cu cât îl părăsește publicul, cu atât aleargă la ajutorul ministerului; cu cât îl ajută ministerul, cu atât îl părăsește publicul.

Avem în capitala țării un singur teatru național, înzestrat cu privilegii extraordinare de favorabile, ajutat cu aproape o jumătate milion, apărat cu de-ăvârșire de concurență similară, adică de concurența unui alt teatru românesc de acelaș gen, și, din zi în zi, cu cât îi cresc privilegiurile, cu cât îi sporesc ajutoarele, cu atât merge mai slab.

A cui să fie vina? Fără nicio esitare, acel care cunoaște afacerea va răspunde: vina e a teatrului și a ministerului. Ceeace se face la Teatrul Național *nu este teatru*.

Se pot plânger artiștii și amicii teatrului că publicul nostru nu are sentimente patriotice și naționale; este, poate, o plângere întemeiată; poate că'n adevăr publicului nostru îi lipsește entuziasmul orbesc față cu magicele epitete de «român» și «național». Dar nu se pot plânger că publicul nu iubește Teatrul Național, fiindcă așa lucru nu există decât cel mult pe jumătate: *Național*, poate; dar *Teatru*, nu e.

Firește, n'avem nici loc, nici intențiune să așternem aci o critică amănunțită despre jocul artiștilor noștri, despre talentul unora, ori, mai ales, despre lipsa de talent a altora. Mai la urmă, nici în lipsa de talent a multora dintre dânsii nu prea stă cauza slăbiciunii teatrului nostru, precum nici talentul cutăruia sau cutăruia ar putea imputernici acest teatru. Cauza decăderii lui stă în altă parte, anume în *absurda organizație administrativă* și în demna tovarășe a acesteia — în și mai *absurda conducere artistică*. Câteva observațiuni, mai ales asupra acesteia din urmă, vor face și pe cititorul mai puțin deprins cu ale teatrului să 'nțeleagă că avem dreptate.

Dintru'nceput trebuie să spunem că'n Teatrul Național nimeni, dar absolut nimeni, nu are autoritate deplină, nici ca putere administrativă, nici ca direcțiune artistică; și, dacă nimeni n'are autoritate, firește că nimeni n'are nici răspundere.

Personalul artistic este peste măsură de numeros; cea mai mare parte a personalului se compune din creaturi prea lipsite de dispozițiuni artistice.

Piese în genere nu sunt studiate; a ști textul rolului, mai mult sau mai puțin fără ajutorul sulerului, este maximul datoriei unui actor, și se 'nțelege că la aceasta, ca la orice maxim, nu poate ajunge fiecare.

De aci rezultă o mare lipsă de siguranță atât în jocul fiecăruia cât și în complexul mișcării... Momente de ezitare; stângăcie; greșeli de pas; incurcătură de dialog; replici obținute în ruptul tirbușonului; în genere, figuri țepene, parc'ar fi împrumutate dela un panoptic; măneci cari par'că n'ar avea mâini vii înăuntru — și nimica, nimica par'că n'ar bate sub jiletcă, afară de ciasornic... O îngăimeală, o producție îngălată fără nicio vioiciune — în sfârșit, lucru de beilic.

Publicul nu 'nțelege de ce nu-i place... În loc de căldură comunicativă și 'nviorătoare, simte că-i vine de pe

scenă o suflare rece și deprimantă ; suferă un act, două, trei, cinci... și ese omul din teatru fără să știe ce să zică : i-a plăcut... nu i-a plăcut?... Căci, mai la urmă, vede că i s'a înfățișat ceva merit să-i facă plăcere, și tocmai cu gândul acesta venise el la teatru... Atunci se acață omul de minimul de pricepere ce-i e permis : de piesă, ca piesă ; cel puțin, în piesă a văzut o intenție intelectuală — unei fabule, cât de prost debitate, tot îi rămâne un înțeles.

De aci rezultă că, dacă a văzut cineva o piesă, trebuie să fie din cale afară amuzantă ca fabulă, spre a-l atrage măcar încă odată ; și tot de aci rezultă că, oricât de bune ar fi piesele, spectacolele trebuiesc schimbate neconținut, trebuind învățate mereu și iute piese multe și noue ; și de aci apoi, rezultă că piesele nu se pot învăța și iute și bine, și că, urmând această sistemă, la teatrul național se joacă totdeauna slab, din ce în ce mai rasolit.

E un principiu elementar pe teatru așa numitul « diapason ». Tonul actorului trebuie ridicat în proporție cu mărimea și rezonanța sălii, și toți actorii trebuie să vorbească în același ton. Ia ascultați o piesă la teatrul național... Acela chiar care începe ia un ton așa de jos încât cu greu se poate face auzit până în fundul sălii ; al doilea care 'i răspunde lasă și mai jos tonul ; al treilea, și mai jos ; și, din scenă în scenă, din act în act, tot mai jos — așa că ajung la un fel de gargari-seală de ventriloc, din care i-e imposibil publicului să mai prindă decât, pe ici pe colo, câteva frânturi de vorbă cu înțeles.

Cum le e tonul, așa și temperamentul. Incep moale, merg și mai moale și, din moale în mai moale, esc la sfârșit o fleșcăială completă. De aceea, la toate reprezentațiile, actele dela început tot mai fac puțin efect — pe deoparte, actorii tot par că ar avea oarecare temperament ; iar pe de alta, nici publicul nu e încă prea obosit... Dar un teatru, ca să placă, trebuie să fie viu, cald, fierbinte ; să dogorească viața până în fundul galeriei ! Actorul, actorii, când es pe scenă trebuie să fie niște posedați, să aibă un demon în ei : prin ochi, prin sprâncene, prin vârful degetelor, prin toți porii, să scoată pe demonul acela și să-l arunce asupra sălii. O clipă să nu-i dea pas publicului... a-și veni în fire și a-și da seama de ce vor cu el : să-l ia repede, să-l zguduie, să-l amețească, să-l farmece, să-l vrăjească — mai știu eu cum să zic ? — Când or eși din teatru, nici doi ochi să nu fie uscați și siguri... toți să fie împăienjeniți de emoțiune — umezi, de plâns ori de râs.

Așa teatru, da. La așa teatru, dă năvală publicul ca la o binefacere ; căci, în adevăr, nu sunt multe distracțiuni pe lume mai amabile decât un bun teatru... Dar cu scâlămbăituri distilate, cu maniere macaronice, cu îngăimeli mălăiețe, fără umbră de căldură și de convingere, și toate făcute în silă, de dragul paragrafului bugetar — firește că ai să umpli greu teatrul, chiar împărțind bilete gratis cu pachetul ; iar de plăcut, greu să placi cuiva.

Dar n'ar fi chip de 'ndreptare?... Desigur că da. Când Teatrul Național ar avea o concurență similară serioasă — adică un alt teatru, care pe lângă «româ-

nesc», să fie și «teatru» — ar putea avea sorți de îndreptare... Cum?... O anecdotă va răspunde mai bine decât oricine. Regretatul nostru amic Hübsch, om plin de spirit, cum l-am cunoscut toți, ne-a povestit-o.

Ca inspector al muzicelor militare, a mers odată într'un oraș de provincie, să facă o cercetare. Ajungând noaptea târziu, simte că e foame și roagă pe un vătășel de uliță să-i arate unde ar găsi ceva mâncare. Era o singură locandă deschisă la ceasul acela. Flămândul intră și întreabă pe birtaș ce poate să-i dea :

— Stufat, răspunde negustorul.

— Altceva n'aveți ?

— Nu.

— Stufat nu mănânc.

Și pleacă... Dar i-e foame... Se 'ntoarce.

— Frate n'ai altceva decât stufat ?

— Nu.

— Apoi, nu ți-am spus că nu mănânc stufat ?

Birtașul privindu-l lung răspunde :

— Dar dac'ăi mânca ?

— Nu mănânc ! zice supărat mușteriu și ese 'n stradă. Birtașul ese și el și 'ncepe să-și închiză obloanele prăvălicii. Hübsch vede lucrul și iar s'apropie :

— Mă rog, dar stufatul... e bun ?

— Prima ! răspunde birtașul.

— Ei ! adu, să 'ncerc.

A mâncat omul, și când să plătească :

— Ai văzut ? zice negustorul... ți-am spus eu că o să mănânci ?

A doua zi, la dejun, când erau și alte birturi deschise, se înțelege că Hübsch n'a mai mers la stufat.

Așa e și cu teatrul național... Când o mai fi și altul deschis, din două una : ori are să-și îngrijească mai bine de bucătărie, ori o să fie osândit a-și mânca singur stufatul.

1899, Noembrie.

CARAGIALE.

CONGRESELE DIDACTICE

Zilele acestea s'au ținut, la București, lucrări practice de laborator pentru profesorii de Științe naturale, care au de predat și fizica ori chimia. Conduce de doi profesori secundari destoinici — foști elevi ai instituțiilor superioare din Iași — aceste exerciții vor avea desigur partea lor de influență bună, asupra dezvoltării spiritului de observare în școală, așa cum, încă de mult, am atras atențiunea¹⁾ că se procedează în țările unde avântul practic, fără îndoială, își are rădăcina și în experiențele individuale urmate în școli.

Prin aceste familiarizări și îndrumări experimentale — un prim pas către cursurile de îmborsărire și întregire a cunoștințelor, ce ar ținea loc prelegerilor universitare de vacanță de aiurea — se contribuie la înălțurarea părții celei mai atenuate din unele anomalii școlare²⁾ ce continuă încă să dăinuiescă la noi. Să spe-

1) *Metoda de experimentare și observare, în școlile noastre secundare.* „Noua Revistă Română”, 1902.

2) *I. Simionescu. Anomaliile școlare în „Cultura Română”, 1903.*

răm că și fizicianii, cari au de predat Științele naturale în gimnazii, vor fi chemați spre a se deprinde cu exercitarea mai largă a observării în natură, cu atât mai mult cu cât ei, nici la universitate nu au avut ocazie să urmeze cursurile de Științe naturale, pe când naturalistii sunt siliți să dea dovadă că posedă măcar generalitățile relative la fizico-chimie.

Totuși e de discutat, dacă asemenea rari întruniri profesionale, chiar după specialități, pot da rezultate satisfăcătoare, pentru ca învățământul nostru științific secundar să fie pe calea cea bună și cât mai aproape de scopul lui educativ, așa cum cer vremurile în cari trăim. Congresele au un folos netăgăduit, cu care din unele puncte de vedere, ne putem mulțumi: acela de a da loc la întâlniri colegiale, de a da naștere la discuții — chiar când sunt hazlii — asupra metodelor de predat, deșteptând cel puțin bănuiala că nimenea nu e perfect, că mai pot învăța câte ceva unul dela altul.

Decât, prin faptul că nu sunt obligatorii, că sunt prea din cale afară de distanțate pentru aceeași specialitate, că durează prea scurt timp, că se iau hotărâri cari nu au nici o sancțiune¹⁾, aceste congrese nu contribuie să iuțească progresul metodice și a didacticei; pașii spre scopul modern al școlii sunt prea mărunți, prea în loc. Chiar dacă se fac lecțiuni practice, ele sunt săvârșite în condițiuni așa de anormale, încât s'au văzut propăvăduitori de principii noi, compromițându-le prin felul punerii lor în practică.

Deosebiri, minime în fond, între lecțiunile dela seminarul pedagogic și cele obișnuite la celelalte școli, în legătură și cu puterea rutinei, aveau deseori drept rezultat că mulți dintre practicanții, cari ajunseră la o oarecare tehnică de predare, conform principiilor așa zise noi, odată trecând la alte școli, reluau metoda lesnicioasă de predare *ex cathedra*, ca și când nici nu ar mai fi trecut prin practica seminarială. Cauza principală a acestei inconsecvențe este pe deoparte deosebirea condițiilor de predat, pe de alta slăbiciunea convingerii, care, de sigur, că nu trebuie pusă în totdeauna numai în sarcina practicantului.

O pildă tipică de inconsecvență, legată de lipsa de convingere, e următoarea: Un profesor tânăr, atâta vreme cât trăi într'un oraș liniștit, găsi cu cale să experimenteze niște cărți scrise în spiritul noilor îndrumări. Întâmplarea, sau alte împrejurări, favorizându-l, fu transferat într'un oraș mai mare. Aci găsi cu cale să schimbe cărțile încercate, cu altele, ale căror autor se nimerise, iarăși de sigur o întâmplare, să ocupe un însemnat post în ministerul instrucțiunii din acele vremuri.

Lipsa de convingere stă nu în schimbarea cărților ci în înlocuirea unora cari puteau să deștepte bănuiala că,

1) La congresul de științe naturale, ținut în Iași, s'a votat, prin ridicare de mâini, menținerea vechei împărțiri de materie, la cele două dintâi clase gimnaziale. S'a discutat asupra chestiunii și... congresul a luat o hotărâre, care a fost imediat neabăgată în seamă la alcătuirea noilor programe. S'a înlăturat astfel puțința de o aplicare mai largă a observațiunii, lovindu-se tocmai în partea bună a vechilor programe și în același timp în principiile ce au călăuzit, dragă Doamne, debaterile congresului. (Vezi I. S. Nănescu, *Didactica Științelor naturale*, din Biblioteca pedagogică a Seminarului pedagogic universitar din Iași, Iași 1909, p. 28).

profesorul eră de partea autorului, în ce privește ideile călăuzitoare, cu alte cărți diametral opuse, din punctul de vedere al scopului educativ.

Aceste două fapte ușor de constatat: diferența condițiilor de experimentare și lipsa convingerii, fapte cari se înțelege că nu au drept la o generalizare absolută și care se explică chiar prin faza de tranziție în care ne găsim, contribuiesc ca congresele didactice să nu aibă influența pe care ar putea-o avea în alte vremuri. Totuși, congresele, folositoare prin cele arătate mai sus, ar putea fi întregite printr'un mijloc de tot simplu. Sarcina complectării rostului congreselor sau mai bine a înlăturării celor două piedici constatate în realizarea unui progres vădit, ar cădea în seama inspectorilor școlari. Mare ar fi rolul acestor factori — importanți aiurea — pentru îndreptarea școlii noastre, dacă cei mai mulți inspectorii nu ar fi numiți, și chiar recrutați, numai în vederea funcțiunii de procuror și jude de instrucție școlar.

Ca dovadă că și autoritățile superioare s'au izbit de acest adevăr, e că atribuțiunea lor principială a fost dată pe sama unei comisii de profesori destoinici, cari sunt însărcinați cu suplinirea inspectorilor pe lângă corpul didactic.

Până acum însă se obișnuiește — după câte știu — și de unii și de alții, un procedeu insuficient de inspectare, desaprobând, sau laudând tactica de predare a celor inspectați, cari își pun toată sfortarea de a fi pe placul persoanelor venite *ad-hoc*. Cu totul alt efect ar avea inspectia, dacă, acolo mai ales unde e nevoie, inspectorul ar demonstra că se poate ajunge cât mai aproape de idealul de predare, cu mijloacele și în condițiunile în cari se găsește fiecare profesor. Pentru aceasta ar fi necesar — cum se obișnuiește aiurea — ca inspectorul să nu vie cu trenul de dimineață și să plece cu cel de seară, ci să stea măcar o săptămână lângă profesorul ce are nevoie de povețe. Alt rezultat ar avea bunăoară munca celor doi profesori însărcinați să conducă experiențele urmate în capitală, dacă ei ar fi îndrumători ambulanți, dacă ar arăta profesorilor din diferitele regiuni ale țării, cum se pot utiliza cu folos instrumentele ce posedă școala, cu instalațiunile locale primitive, cu lipsurile de care se izbesc la fiecare pas. Numai astfel profesorul unui modest gimnaziu, nu va fi lovit de contrastul prea mare între școala sa și laboratoriile liceelor din capitală, care au la îndămână electricitate, apă, aparate, sticlărie etc. ci îi va fi cu puțință să se convingă că și el poate face pe elevii experimentatori chiar cu ceia ce posedă, că pentru dovedirea unor principii fundamentale pot sluji tot așa de bine unele jucării copilărești, că pentru cele mai ușoare încercări chimice nu e nevoie de laboratorii universitare, că un muzeu școlar nu se croiește numaidecât cu subvenții dela Stat, că excursii geologice se pot face și la șes, că, prin urmare, nu e colț de țară și nu e școală, unde simțul de observare și de cercetare să nu poată fi dezvoltat ori emulat.

Numai astfel vorba și fapta se vor putea îmbina iar teoriile nu vor apărea ca vorbe frumoase zise în vânt. Asemenea inspectiuni, asemenea colaborări, între conducătorii oficiali și profesor, ar avea efecte variate.

În primul rând, ar schimba fața congreselor. Acestea nu ar mai fi numai niște simple întruniri cu discuții fără rezultat, ci ar fi întâlniri între profesorii cari experimentând în condiții diferite, ar arăta urmările la cari au ajuns, ar indica mijloacele practice găsite de ei, pentru a înlătura neajunsurile mediului în care se găsesec, pentru a pune baza unui muzeu regional, pentru a deștepta în copii și chiar în concetățeni interesul pentru natură, pentru experimentare. În al doilea rând, efectele s'ar vedea și la profesorii însăși.

Inspetorii stând mai multe zile la un loc cu profesorii, îi vor cunoaște mai bine; de au cusururi le pot îndrepta prin poveți blânde; de au calități, le pot scoate în relief. Și astfel un bun element, din fundul țării, capătă încredere în el și în autoritatea superioară, fiind convins că nu are nevoie de recomandarea prefectului sau numai de susținerea deputaților ca să ajungă la o schimbare de situație meritată. Căci ceea ce apasă sufletul multor profesori, nu e atât mediul în care trăiesc, ostil sau indiferent, ci e desconsiderarea muncii lor, de către acei cari sunt puși să ție seamă de ea și chiar să o întetească.

Atâta vreme cât raporturile între autoritatea superioară ori reprezentanții ei, se vor restrânge la vizita din clasă și la convorbirea din pauze, pot să se ție cât de numeroase congrese și ședințe de experimentare. Acestea vor apărea ca niște festivități înșelătoare, trecătoare, ori idealizări ce nu se pot generaliza; întors la locul său de activitate, profesorul chiar dacă a căpătat ceva energie, repede o va perde, în uitarea în care e lăsat și în împrejurările prea diferite de acele pe care le-a văzut. Iși va face datoria, în cazul cel mai bun, ca să-și împace conștiința, dar niciodată nu-l va cuprinde râvna de muncă. Și el e om; iar omenesc e ca hărnicia să fie mereu întetită prin o răsplată de orice natură, fie măcar redusă la o vorbă bună ori la recunoașterea meritelor, din partea și a acelora, către care el caută.

Iași.

PROF. DR. I. SIMIONESCU

POLITICA

COMUNICATUL MINISTERULUI DE CULTE ȘI INSTRUCȚIE PUBLICĂ

Ministerul de instrucție publică a dat zilele acestea prin *Monitorul Oficial* un comunicat, pentru a tăgădui afirmațiunile făcute de unele ziare, precum și acele făcute de noi în articolul publicat la 6 Septembrie curent. În ceea ce ne privește pe noi, în urma acestui comunicat, am cercetat din nou afirmațiunile făcute și ne grăbim să luăm din nou răspunderea celor publicate, fiindcă întru nimic comunicatul nu le infirmă. Comunicatul ne dă, dinpotrivă, ocaziunea să le completăm cu câteva fapte și considerațiuni noi.

Dar mai înainte ținem să declarăm convingerea ce avem, că polemica publicată în *Monitorul Oficial* sub formă de comunicat, nu este opera personală a d-lui Haret. Nu intră în obiceiurile d-lui Haret, când este

ministru, să se scoboare la discuțiuni în cari se fac aprecieri asupra actelor sale de administrație. Domnia-sa se crede mai presus de legile și de oamenii acestei țări; Domnia-sa, care nesocotește voința Parlamentului, nu și-ar pierde timpul în polemici cu presa. D. Haret a și declarat, de altfel, că nu citește nici un ziar, când este ministru. Scrie numai la ziare, când este în opoziție; atunci scrie după notele pe cari i le procură spionii săi, și cu o obiectivitate remarcată de toți.

Proza din *Monitorul Oficial* este opera subalternilor săi, a acelora cari sunt făptuitorii materiali ai ilegalităților publicate, și cari au simțit nevoia de a se desvinovăți față de Ministru. Acești subalterni s'au desvinovățit cum au putut; puteau chiar să nu se desvinovățească de loc, căci d. Haret nu cră să le facă ceva; de fapt, dânsul este de mult prizonierul lor. În opoziție, ei formează garda pretorienilor, în mijlocul căreia apare viitorul ministru la întruniri publice și la congrese didactice. Ce autoritate să aibă asupra lor «omul lor»? Desigur, nici una. Prin urmare, n'ar fi avut nevoie de desvinovățire. Dar acești vechi colaboratori ai *Revistei generale a învățământului*, se vede că au în sângele lor gustul polemicii, și cum *Revista generală* nu mai are cititori, iar coloanele *Monitorului* stau la dispoziție, le-a venit oamenilor noștri din nou pofta să mai braveze opinia publică cu ceva fraze bombaste ca pe vremuri. Și așa a apărut comunicatul.

Să-l judecăm fără notițe adunate dela spioni, sau dela viitorii slujbași, ci pe baza datelor oficiale culese tot din *Monitorul Oficial*.

În articolul nostru afirmam, că la numirile de profesori, candidații agreeți au termene scurte de publicație, pe când cei neagreeți sunt purtați cu publicațiile și *trucurile* administrative până le expiră valabilitatea tabloului de capacitate. Comunicatul răspunde insolent, că așa ceva nu se petrece în timpul d-lui Haret, și «că autorii acestor afirmații au făcut confuzie cu alte timpuri». Așa să fie oare? Dar atunci cum să ne explicăm următoarele cazuri: Profesorul Vrana dela liceul Mihai-Viteazu din București iese la pensie pe ziua de 1 Aprilie 1909; prin urmare catedra sa ar fi trebuit publicată vacantă pe ziua de 1 Aprilie 1909. Ea se publică însă cu 24 zile înainte, la 6 Martie. (Vezi *Monitorul* No. 272). De ce această accelerare? Fiindcă cră nevoie urgentă de o catedră pentru prietenul Beiu Palade dela Piatra-N. (Și să se noteze că d. Beiu Palade cră transferat ca pedepsă!) În schimb profesorul Vraciu dela liceul din Focșani moare la 21 Aprilie 1909. Vacanța se publică în *Monitorul Oficial* dela 7 Mai 1909, adică a fost nevoie de 15 zile ca să se constate decesul; și se ocupă prin transferare tocmai la 20 Iulie 1909! De ce această întârziere? Să o explicăm tot noi. Fiindcă la această catedră aveă dreptul să fie numit d. Ștefănescu-Galați primul de pe tabloul de capacitate 1904—1906, și trebuia ținută vacantă catedra aceasta pentru ca la 12 Iulie 1909 să expire valabilitatea tabloului d-lui Ștefănescu-Galați, neagreat de administrația d-lui Haret, și să se poată numi un altul! Facem confuzie de timpuri? Alt caz. Profesorul I. Pandele din Bacău iese la pensie pe ziua de 1 Octombrie 1908. Aci nu cră un alt Beiu Palade ca să accelereze lucrările, ci venea la rând pentru

catedră un candidat după tabloul din 1904—1906! În consecință publicațiile merg încet. Catedra se publică vacantă d'abia la 19 Noembrie 1907 (Vezi *Monitorul* No. 188), adică după 50 zile, iar nu cu 24 zile anticipație; se transferă la ea un vechiu profesor, și catedra acestuia rămasă vacantă, se ocupă d'abia în Aprilie 1909. Merge greu căruța administrativă când nu erau în joc prieteni de căpătuit. Dar iată, încă odată, cum se schimbă mersul ei când sunt prieteni. La liceul din Ploești se publică vacantă o catedră la 13 Februarie 1909. Catedra eră de l. franceză și drept, iar candidatul agreat, d. Gr. Tăușanu, aveă examenul de franceză depus, pe când cel de drept îl depusese tocmai atunci, dar nu fusese confirmat. Prietenii dela Minister însă nu țin seamă, și numesc la Ploești pe d. Tăușanu *înainte* de ce examenul lui de drept să fie confirmat. În schimb, întârzierile intenționate sunt multe și totdeauna când vacanțele ar fi putut să profite candidaților înscriși pe tabloul de capacitate din 1904—1906, la științele fizico-chimice și la religie. Așa, catedra profesorului D. Toma dela Focșani, eșit la pensie pe 1 Aprilie 1909, este ocupată prin transferare tocmai la 20 Iulie 1909, adică după expirarea valabilității tabloului de capacitate din 1904—1906. Orele de religie devenite vacante la 15 Martie, prin alegerea P. S. ca arhieriei, Nifon și Ghenadie, se publică prin *Monitor* la 5 Aprilie 1909 și se ocupă prin transferare tocmai la 20 Iulie 1909. Confuzie de timpuri?

Comunicatul scuză întârzierile zicând că ele sunt provenite din *neajunsurile obișnuite și inevitabile ale administrațiunii!* Nu știu ce părere va fi având d. Haret de o asemenea scuză, D-sa care anulase în Iulie 1907 numirile predecesorului său, fiindcă fuseseră tocmai numiri nefăcute la timp. Aceea ce este *o datorie* pentru alții, pentru administrația d-lui Haret să fie oare un neajuns *obișnuit și inevitabil*? Nu știam că d. Haret numește în funcțiune oameni cari întocmai ca minorii au nevoie de o așa scuză!

Ziarele au afirmat, că în timpul d-lui Haret s'au făcut numiri la catedre cu ore ce n'au fost publicate. Comunicatul răspunde: «ministerul a publicat totdeauna catedrele vacante, și absolut nici o numire nouă și nici o transferare nu s'a făcut la vre-o catedră care să nu fi fost publicată. Orice afirmare contrarie este neexactă». Mare curaj pe subalternii d-lui Haret, să-i spună acestuia așa neadevăruri în față. Apoi însuși d. Haret știe (din ziua de 29 August trecut) că n'au fost publicate: orele de istorie și limba română dela Școala normală din Iași, orele de franceză și germană din Bârlad, orele de fizică dela Seminarul central și liceul Sf. Sava din București, ș. a.

Comunicatul mai zice iarăși:

«Nu este exact că s'a numit cineva titular la vre-o catedră diferită de specialitatea pentru care eră abilitat. Aceasta însă se întâmplă alte dăți. Este probabil că autorii articolelor încriminătoare au făcut și aci confuzie de timp.»

Să vedem cum stă și cu confuzia de aci. De fapt au fost numiți de către d. Haret, în liceele și gimnaziile noastre, următorii profesori la catedre diferite de specialitățile pentru care ei au fost abilitați, și anume:

M. Antoniadă (Bârlad) abilitat la franceză și *filozofie*, predă franceza și *germana*; Vintilă Pop (Tulcea) abilitat la franceză și latină predă franceza și *germana* (este drept că acest profesor a declarat personal d-lui Haret că a învățat l. germană când a fost mic cu o mătușă); Caracostea (Buzău) abilitat pentru l. română și *franceză*, predă l. română și *istoria*; d. Gh. Petrovici (T. Măgurele) abilitat pentru l. latină și *l. elină*, predă l. latină și *l. germană*; T. Ștefănescu (Caracal) abilitat pentru latină și *elină* predă latina și *germana*; (Acest profesor a căzut tocmai la examenul de l. germană. La Caracal el predă însă 9 ore germană și 4 ore latină); N. Ionescu (Seminarul Bistrița) abilitat pentru română și *drept*, predă româna și l. germană; Petre Irimescu (Botoșani) abilitat pentru istorie și drept, predă istoria și o combinație de materii de *drept, latină, franceză!* Acestea sunt cazuri pe cari le cunoaște întreg corpul didactic; pe alocurea ele s'au ameliorat, dar multe au mai rămas și altele noi poate s'au mai și adăogat! ¹⁾ Confuzie de timpuri; nu-i așa?

Dar partea finală a comunicatului este fenomenală.

În articolul meu trecut am arătat că ministerul s'a jucat cu soarta candidaților cari trecuseră specialitatea principală în anii 1904—1906 și specialitatea secundară în 1908—1909. Iată cuvintele mele textual: «Între vechii candidați erau unii cari din diferite împrejurări nu putuseră să treacă întreg examenul de capacitate între anii 1904—1906, ci trecuseră examenul de specialitate principală între anii 1904—1906, iar pe cel de specialitate secundară în anii 1908—1909. Prin urmare, aceștia fuseseră examinați și sub Ministerul Vlădescu și sub ministerul «omului școalei». Unde să-i clasifice d. Haret? Ascultați numai. La 15 Iulie 1909 (vezi tabloul publicat în *Monitorul Oficial* apărut în această zi) îi pune pe tabloul 1908—1909. Candidații protestează și cer (nu știau bieții oameni ce cer), să fie puși pe tabloul cel vechiu din 1904—1906, fiindcă acesta urma să aibă precăderea la numiri. Ministerul recunoaște dreptatea cererii lor și la 27 August 1909 publică în *Monitor* decizia cu No. 56.486, prin care ei sunt puși pe tabloul din 1904—1906. După două zile însă, la 29 August—*la journée des dupes*,—Ministru îi scoate din nou după tabloul din 1904—1906 și îi pune pe tabloul din 1908—1909 și așa le face hatârul să-i numească». Ei bine, la acestea iată ce răspunde comunicatul:

«Se mai face vină ministerului că a considerat înscrierea candidaților pe tabloul de capacitate ca făcută în anul când și-au trecut specialitatea principală. Dar așa s'a urmat până acum totdeauna de când s'a aplicat legea din 1898. Aceasta nu este o inovație.»

Așa se va fi aplicat de sigur până acum legea, dar Ministerul, la 29 August trecut, pe acești candidați nu i-a socotit ca puși pe tabloul din anul când și-au trecut specialitatea *principală*, cum zice comunicatul, adică în 1904—1906, căci atunci nu i-ar fi numit, ci i-a socotit ca puși pe tabloul din anul când și-au trecut examenul din specialitatea *secundară*, adică 1908—1909, și așa

1) Și aci nu adăogăm catedrele nepublicate și care au fost ocupate pe ziua de 1 Septembrie anul acesta, cu suplinitori. Acești suplinitori sunt de fapt viitori provizorii.

i-a numit. Tocmai din această cauză noi adăogăm cu ironie în articolul nostru: «Dați afară pe uşe, rămân exclusiv acei cari își trecuseră toate examenele în anii 1904—1906! Dacă aceştia în 1904—1906 ar fi fost cumva mai puțin pregătiți și ar fi fost amânați la o specialitate secundară, atunci ar fi beneficiat și ei de favoarea d-lui Haret, fiindcă veneau pe tabloul din 1908—1909. Toată vina lor este, prin urmare, că n'au știut să rămână corigenți, când trebuia, pentru a-și face mai târziu o coadă de examen sub Ministerul «omului școalei».

Să fie aci o greșeală voită sau o inconștientă? Probabil o inconștientă.

Dar sfârșitul comunicatului este în veci memorabil.

Noi acuzasem Ministerul că a publicat în *Monitor* o decizie prin care se prelungea valabilitatea tabloului de capacitate din 1904—1906 peste cei trei ani legiuți, și anume până la 30 August 1910, și că din această cauză mulți candidați încrezuți în publicațiunea ministerului nu se mai prezentaseră la examenele de capacitate din 1909, și au rămas pe din afară. Comunicatul la aceasta răspunde: «In fine, întru cât privește amânarea ce se dedese vechilor candidați până la 1910, se părea că era just a li se da acea amânare, pe câtă vreme pierderea de timp pe care o suferiseră în intervalul dela 1906 la 1907 nu le era imputabilă lor, ci altora. Dar amânarea la care consimțise ministerul nu ar fi fost valabilă decât cu condiția ca să nu fi ridicat protestările altor interesați, și de vreme ce asemenea protestări s'au produs în ziua de 29 August, ea nu a putut fi menținută».

Adică, mai pe românește: eu, autoritate școlară, îți dau de hatâr o decizie prin care îți prelungesc un drept: tu vei profita de această prelungire cât timp nu vor protesta alții, dar dacă vor protesta alții, tu vei pierde prelungirea. . . Frumos principiu! Noi credeam că și subalternii d-lui Haret cunosc principii elementare de drept public, că o autoritate de Stat nu acordă decât drepturi pe cari ea le crede legale, și că aceste drepturi odată acordate, vor fi apărate în contra tuturor celor ce protestează. . .

Cu administrația d-lui Haret ne-am scoborât jos de tot. Subalternii acestuia acordă drepturi, după cum le vine lor mai bine la socoteală: la fiecare după hatâr, rămânând ca fiecare să se apere în contra celor ce vor protesta. Ne-am scoborât, cum vedem, la moralitatea pick-pocetilor de bălcu.

Dar bine în sfârșit că cunoaștem principiul, cel puțin acum putem să ne explicăm multe din actele săvârșite de subalternii d-lui Haret, acte cari altfel rămâneau neexplicate. Așa, în timpul din urmă, câțiva dintre subalterni gândiseră cum să tragă ceva profit din vânzarea cărților didactice, la începutul anului școlar, și în consecință inventaseră cooperativele școlărești, prin care să se cumpere cărți dela *Librăria Națională*, unde erau tocmai ei acționari. Librării ceilalți s'au revoltat, s'au întrunit, s'au dus cu jalbă la d. Haret, și aci totul s'a explicat. «Ce ați făcut D-lor, îi întreabă d. Haret pe subalternii săi?» «D-le ministru vrem să facem și noi ceva bun, dar dacă librării protestează, iată încetăm!» Bieții oameni aplicau principiul!

Și tot așa în lumea profesorală, mulți sunt indignați de faptul că subalternii d-lui Haret își plătesc pe suplinitorii lor în chip derisoriu, cu câte 100 lei pe lună, în loc de 60% din leafă cum prevede legea! Dar dacă domnii suplinitori nu protestează... Bieții oameni aplică principiul! Ce oameni de principii.

Cu acești oameni de principii semănă și cazacul care furase mantaua soldatului, după cum ne povestește anecdota lui Speranță. «De ce ai furat mantaua cazacule?» «E a ta, atunci ia-o, de ce o lași din mână?!..»

Așa se procedează la ministerul de Instrucție publică sub d. Haret: după moralitatea căzăcească.

Suntem dar edificați. Dar nu era nevoie de un comunicat prin *Monitorul Oficial* pentru ca să ne convingem că subalternii d-lui Haret spun neadevăruri și pun în practică morala cazacului din anecdota. Acestea le știam noi de mult.

C. RĂDULESCU-MOTRU.

ȘTINȚE SOCIALE

IN POTRIVA «INTELECTUALILOR»

O mișcare curioasă la care ne este dat să asistăm la începutul acestui veac, e, fără îndoială, mișcarea *anti-intelectuală*. Pe când secolul trecut a fost tot închinat manifestărilor intelectualismului și n'a fost scriitor care să nu aducă osanale culturii și progresului; pe când secolul trecut a fost un marș triumfal al tuturor mișcărilor de ridicare și înălțare intelectuală, începutul secolului nostru a văzut nu numai o mișcare filozofică îndreptată contra intelectualilor, dar el vede și o mișcare economică având același ideal: de a înfrânge a tot puterea intelectualismului în folosul muncii manuale și a lucrătorilor manuali.

Brunetiére numește «cultura» unu din păcatele civilizației moderne; Tolstoi propagă ideea renunțării la cultură și revenirii la viața primitivă, brutală și simplă. Mișcările moderne ale lucrătorilor pentru dobândirea drepturilor lor au alungat din sânul lor pe intelectuali și au dat luptei un alt caracter decât cel până de ieri. Văzând că politica în mișcarea proletară nu permite decât câtorva intelectuali de a se ridică, lucrătorii au alungat-o și nu admit decât lupta economică pe care o pot da singuri fără concursul «intelenței». Ce este sindicalismul decât această reacție a lucrătorului contra fostului șef politic de ieri, un intelectual, și întronarea în fruntea mișcării a propriilor lor elemente, lucrători ei însăși?

În Franța ca și în Germania, în Rusia, până și la noi, mișcarea lucrătorilor a luat caracterul sindicalist, gonind din fruntea ei, pe toți acei cari n'aveau nici o legătură profesională cu ei.

Pe când până ieri intelectualii erau socotiți de «proletari intelectuali» astăzi ei sunt alungați ca făcând o clasă anumită, ba chiar o clasă distinctă și asupritoare a proletariatului industrial și agricol.

Caracteristic în această privință e o mișcare anti-intelectualistă din Rusia care poartă numele creatorului ei: *Mahaevscina*.

Mahaiski a fost trimis în Siberia pe cale administrativă pentru amestecul său într-o mișcare patriotică poloneză. Dintr'un intelectual îndrăcit, el devine în Siberia un ideolog al lucrătorilor «fizici» și un vrăjmaș neîmpăcat al lucrătorilor intelectuali. Aci scrie o carte a lui care devine evanghelia mișcării pe care o crează «lucrătorul intelectual». Scăpat din Siberia în 1905, el revine în Rusia unde face câțiva adepți cari vor propovădui mai departe doctrina nouă a urii contra intelectualismului.

Pentru că această mișcare concretizează de fapt cea ce celelalte mișcări anti-intelectuale din restul Europei conțin în ele, vom rezumă aci ceva în învățăturile lui Mahaiski.

«Știința, spune unul din elevii lui, este la dispoziția numai a oamenilor privilegiați; lumea cultă are o existență de parazit, bazată pe vecinica exploatare a lucrătorului manual».

După Mahaevscina societatea are cinci izvoare de venituri, corespunzând la cinci puteri economice și anume: proprietatea agrară (renta), capitalul (procentele), proprietatea mică (veniturile pe cari le dobândește țaranul și lucrătorul muncind câmpul sau în atelierul său), munca intelectuală (onorariile), și munca fizică (salariul).

La aceste cinci puteri economice corespund cinci clase sociale: proprietarii agricoli, capitaliștii, micii proprietari, intelectualii și lucrătorii fizici.

«In orice stat, spune Mahaiski, există o clasă de oameni cari n'au nici un fel de capital și cu toate astea trăesc ca niște adevărați stăpâni. Această clasă este clasa oamenilor culți, a intelectualilor. Ei n'au nici pământ, nici fabrici, nici ateliere, și cu toate acestea se folosesc de venituri aproape identice veniturilor marilor și micilor proprietari».

Lucrătorii fizici n'au deci a luptă numai în potriva capitalismului, ei au de luptat și în contra intelectualilor. «Libertatea democratică, ori cum s'ar manifestă, fie sub forma unui stat social-democrat, fie sub forma unei comune anarhiste, — nu va da libertate decât lumii culte, conducătorului civilizației și științei. Libertatea lucrătorilor se va dobândi cu totul pe o altă cale!»

Pe ce cale?

«In contra tuturor formulelor socialismului științific, în potriva tuturor formulelor social-democrațiilor și anarhiștilor, clasa lucrătoare are nevoie de o nouă epocă de luptă, care va consista în unirea tuturor lucrătorilor fizici, ca prin greve generale să dicteze legile unui Stat. In această nouă luptă, în care se vor cere numai îndreptările condițiilor economice, lucrătorii vor expropria nu numai pe capitaliști dar și pe toată lumea cultă».

Am zis că Mahaevscina e quintesența ideilor sindicalismului revoluționar din toată Europa; și într'adevăr, ce este sindicalismul decât punerea intereselor economice proprii fiecărei grupări de lucrători mai presus de toate interesele culturale și morale ale unui popor întreg. Sindicalismul ca și Mahaevscina este o mișcare anti-intelectuală.

* * *

Trebue să recunoaștem că cu toată absurditatea acestor idei, *antiintelectualismul* are o oarecare dreptate.

Ce au făcut pentru omenire intelectualii, ce s'a făcut pentru progresul cultural al unei întregi țări, de către acești pioneri ai civilizației? Cu cât a avansat omenirea după toate cuceririle științifice moderne?

Să examinăm rezultatele acestea, dar nu mărginindu-ne la constatări superficiale. Dacă privim numai la progresele realizate în domeniul tehnic și de cari fapte se folosesc numai câțiva, ni s'ar părea că omenirea a făcut un progres enorm. Dacă ne-am uita numai la lustrul și spoiala marilor capitale și a orașelor de seamă, am fi dispuși să acordăm intelectualismului progrese uriașe. Dacă am restrânge câmpul nostru de observație la universitățile, academiile, laboratoarele, uzinele științifice, am crede că am atins apogeul progresului. Socotind erudiția câtorva oameni, îndrăzneala de idei și credința a doi trei oameni, priceperea a unei mici mulțimi, am fi dispuși să credem că și în domeniul pur intelectual am ajuns la rezultate enorme.

Dar progresul unei țări se măsoară după maximul rezultatelor dobândite. Or, care e situația proletariatului agricol și industrial, care formează grosul fiecărei țări, din orice țară l-am lua, din punctul de vedere economic și intelectual? Cu ce s'a folosit el de progresele enorme ale tehnicii și ale culturii omenești? Ce bunătați a văzut el din milioanele pe cari trebuie să le verse pentru întreținerea tuturor acestor școli, institute, academii, universități?

Fără să ne ponegrim trebuie să recunoaștem că n'a folosit cu nimic.

Țăranul a rămas în aceeași stare ca și Hotentotul sau Felahul, cu toate că la aceștia nu s'a făcut nici o îndrumare științifică. Sunt medic de plasă într'o comună care e departe cu două ceasuri de București, și cu un ceas de un oraș de reședință de județ; ei bine, țăranul din comuna mea are o mentalitate de sălbatic, trăește ca un Cafru, se nutrește ca un negru, moare cu zilele, necrezând în nici un ajutor medical, crede în fețiși, în vrăjitoare, în descânțece, n'a ajuns încă la concepția unui singur Dumnezeu, ca un Creștin din veacul al II-lea al erei. Și pe când el este așa, în Capitala țării sunt facultăți de medicină, știință, filosofie, există o Academie, un Observator astronomic, mii de oameni trăesc din munca intelectuală, plătită de acest sălbatic dela țară. El umblă cu doi boi cinci ceasuri dela Giurgiu la Stănești; cu automobilul un proprietar vine în zece minute. El n'are lampă în casă; în Capitala țării se luminează cu electricitate. El nu știe citi; satul are o școală pentru 40 de copii și sunt înscriși 400.

Situația lucrătorului din oraș nu e mai bună. Mahalalele unei capitale rivalizează în murdărie, mizerie, cu acelea dintr'o comună rurală; hrana și locuința cetățeanului sărac, nu întrec cu mult pe a țăranului.

Ce a făcut atunci intelectualismul pentru masa cea mare a unui popor? Nimic! Mișcarea intelectuală și științifică a dat avantajii numai clasei bogate care s'a folosit de toate invențiile științei și a folosit intelectualilor însuși.

Descoperirile au fost bine plătite și descoperitorii din umili cercetători au devenit bogați exploatare. Profesorii, magistrații, medicii, avocații, au servit mai ales capitalismului ca să și instruiască odraslele, să și apere

interesele și sănătatea. Intelectualii au devenit—pentru efuri bune și situații alese, sclavii burghezimei.

Treptat, treptat, fără să-și dea seama, proletariatul intelectual a devenit o clasă acaparatoare și asupritoare. Cum spune Mahaiski, ea n'are nici o proprietate, nici un capital și totuși trăește dintr'o muncă ușoară. Pe de altă parte, această clasă, pentru că servește interesele generale ale statelor, care au tot interesul a menține acest *Statu quo*, se bucură alături de capitaliști, de toate avantajele civilizației.

Lucrătorul manual, cu toate serviciile pe cari le aduce Statului, e privit cu mult dispreț chiar în statele cele mai democratice. O mână noduroasă e totdeauna strânsă cu mai puțină căldură, decât o mână delicată.

Intelectualul e privit ca un stăpân și fiecare părinte de muncitori sau de țărani caută a-și îndrepta copilul pentru cultura superioară, pentru a-l face medic, inginer sau avocat și asta nu pentru că meseria acestora îi inspiră vr'un respect deosebit, dar pentru că viața acestora e mai respectată decât viețile lor de muncitori-negrii.

Toate acestea să nu se creadă că nu sunt simțite de lucrătorii-manuali și reacția în contra intelectualismului, am spus, are o oarecare bază.

A o nimici acolo unde ea se formulează sub forma unei doctrine, a o preveni acolo unde ea se va manifesta într'o zi, e un lucru ușor; aceasta se va face democratizând pe zi ce trece moravurile noastre sociale și făcând cultura accesibilă tuturor. Democrația, mai presus de oricare altă manifestație socială are nevoie ca să stabilească o egalitate între cetățenii săi, și asta căutând a diferenția în individul însăși mai multe calități și aptitudini. Numai aristocrația cere o diferențiere socială anumită, care trebuie să lase prin ereditate anumite calități și aptitudini unor și acelorași indivizi. Democrația trebuie să dea o astfel de educație tinerimei ca un cismar sau ferar să poată cu ușurință pricepe anumite chestiuni sociale cari sunt atribuțiile, astăzi, în forma actuală a societăților, numai a unor privilegiați, cari formează o castă. Un individ modern trebuie să conțină mai mulți indivizi în el. Această diferențiere de cunoștinți și aptitudini nu va mai permite crearea de caste și oligarhii; lucrătorul manual nu va crede pe un avocat sau medic un semizeu, pentru că posedă anumite cunoștinți; cum de asemeni medicul nu va taxa pe lucrătorul manual o brută pentru că n'are nici o idee de cunoștințele pe cari el le posedă.

În timpul studiilor mele în Elveția am trăit foarte mult printre lucrătorii de acolo și am fost pūrura simțitor la cunoștințele lor variate, la gradul lor de bun simț pe care-l posedă și la respectul de care se bucură din partea oamenilor celor mai distinși intelectualicește. Dar adevărata democrație n'a înflorit încă decât în libera Helveție și se înțelege de ce, acest fenomen de diferențiere se și observă numai acolo.

* * *

Și acuma încă o întrebare: cât e de vină «intelectualismul» însăși în această ură și manifestație anti-intelectuală a lucrătorilor manuali? E oare *intelectualismul* și «cultura» cauza acestei nedreptăți ce se face lucrătorilor? Există oare așa de mulți intelectuali?...

Intelectuali! Intelectuali! Fiecare își zice cu plăcere «intelectual». Oricine nu face o muncă fizică, nu lucrează într'un atelier, sau uzină, nu taie lemne sau conduce o mașină, e un intelectual. Intelectual e copistul de tribunal, intelectual e profesorul de gimnaziu, intelectual e contabilul dela o bancă, intelectual e medicul de plasă și agentul sanitar. Toți fac o muncă intelectuală. Care e acea muncă intelectuală? A copia un act, sau a face un același curs de zeci de ani, a tăia un abces sau a face chiar o laparatomie, a socoti mereu aceleași cifre și a face aceleași calcule elementare, însemnează un travaliu intelectual? Dar atunci de ce un mecanic sau un zidar cari fac tot un act mintal, așezând o piatră peste alta sau conducând o mașină, n'ar fi și ei intelectuali? În ce procesul intelectual din creerul lor este inferior procesului mintal petrecut în capul chirurgului, copistului sau contabilului?

S'au înregimentat sub un drapel foarte mulți oameni cari n'au nici un amestec cu deviza drapelului. Intelectualismul ascunde sub cutele sale pe toți acci cari n'au nimic comun cu intelectualismul. Și acești, să le zicem «mâni albe», oameni cari n'au făcut nici o treabă serioasă în viața lor, prin ura pe care o au în potruiva acelor cari au mâinile noduroase de un travaliu obositor, au și provocat în rândurile acestora o ură reciprocă contra întregului intelectualism.

Or prin intelectuali se înțelege ceva cu mult mai superior.

D. Rădulescu-Motru într'un articol se întreabă¹⁾ și cu drept cuvânt «Avem noi adevărați intelectuali?» și răspunde negativ: «nu, nu prea avem mulți intelectuali».

Căci ce înseamnă a fi intelectual.

«Calitatea de «intelectual» decurge din o anumită atitudine a voinței pe care o au unii oameni în deosebitele ocaziuni ale vieții; atitudine, ce contrastează cu alte atitudini cunoscute. Omul practic este influențat în judecata sa de interesele practice și judecata lui poate fi definită ca o adaptare la aceste interese. Pentru a ajunge la adaptarea voită de el, omul practic are nevoie de concursul inteligenței și încă de concursul unei inteligențe vii, fără ca el cu acestea să devină un intelectual. Și în rândul oamenilor practici sunt în genere toți profesioniștii, întru cât ei se mărginesc a aplică cu profit cunoștințele lor profesionale».

Iar mai departe, tot în acest articol, d. Rădulescu-Motru spune:

«Intelectualul adevărat nu cunoaște interesul profesiunii ci numai pe acela al adevărului și anume interesul adevărului *care acum trebuie să se găsească....*»

«Intelectualul se precipită în calca ideilor noi; în tot cazul el pândește apariția acestora...»

Dacă la aceste definiții mai adăogăm și ceeace Lavrof spunea de intelectual: *că este o personalitate care gândește într'un chip critic!* vom înțelege că supărarea lucrătorilor fizici contra intelectualismului e greșită. Ei pot avea orice vor cu profesioniștii: cu medicul care sacrifică ideile sale pentru o leafă de medic

1) C. Rădulescu-Motru: Avem noi adevărați intelectuali? Noua Română No. 21 Vol. 5.

al închisoarei sau poliției, unde concurează cu agenții poliției a schingui oamenii; cu profesorul care călcându-și ideile sale științifice acomodează crezul său cu crezul bigot al profesorului de religie, pentru ca să nu cumva să distrugă temelile obləduirii actuale; cu ministrul socialist care trece peste principiile sale personale pentru a servi intereselor superioare ale Statului cari cer, spre pildă, uciderea țărănilor sau alianța Franței republicane cu Rusia autocrată. Mișcarea *anti-intelectuală* se poate manifesta contra oamenilor cari, cum spune d. Rădulescu-Motru, sunt influențați în judecata lor de interesele lor practice, fugind de orice idee nouă, de orice Adevăr, dar nu contra «intelectualismului.»

Mai presus de acești profesioniști, stă intelectualul. Ideile și credințele lui nu se acomodează niciodată cu ale masei, el caută în cercul lui strimt, cel puțin, să-și puie în aplicare principiile și ideile lui. El e singurul care acomodează credința sa cu conduita sa. Intelectualul adevărat e cum zice *Lavrof* «o personalitate care gândește critic» sau cum spune d. Rădulescu-Motru, în alt articol: ¹⁾ «Pe măsură ce cultura crește, observăm că în judecata omenească spiritul critic are un rol din ce în ce mai mare. Afirmările omului cult sunt rezultatul luptei între două tendințe: una reflexă, care determină exprimarea tuturor celor născocite și auzite; și *alta de reculegere, care oprește și supune criticei exprimarea celor născocite și auzite*». Omul cult, intelectualul, e un creier ordonat, el nu poate fi niciodată, pentru că spiritul lui critic nu i-ar permite-o, nedrept cu alții cari au o cultură inferioară lui. Omul cult, intelectualul, e prin forța lucrurilor un democrat, chiar dacă principiile lui sociale și intelectuale ar fi aristocrate.

Pentru că «adevărata cultură este rezultanta tuturor deprinderilor superioare sufletești cari *cimentează viața socială*» și nu o desagreghează.

«Știința, arta, tehnica muncii, moralitatea socială cu toate legile ei scrise și nescrise, cultul religios, toate sunt produsele culturii; *ele nu sunt cultura însăși: cultura însăși stă în tensiunea sau atitudinea sufletească din care toate produsele enumerate decurg ca dintr'un izvor*» ²⁾.

„Cultura, prin urmare, nu consistă în elaborațiunile, ci în puterea însăși de elaborațiune pe care a dobândit-o sufletul omenesc în continua sa străduință spre înălțare“.

Așa fiind, se înțelege că avem foarte puțini oameni culti în adevăratul înțeles al cuvântului, și deci foarte puțini intelectuali. O manifestație contra intelectualismului e deci rău îndreptată.

Din potrivă, toate tendințele omenirii ar fi a dezvoltă cât mai mult intelectualismul și cultura. Lucrătorii fizici au ei mai presus de oricine datorita de a lupta pentru cultură și pentru progresele adevăratului intelectualism. Tot ceea ce omenirea a dobândit în decursul veacurilor, a dobândit de la aceste câte-va exemplare extraordi-

nare de intelectuali cari au preferat de multe ori suferințele cele mai mari decât să afirme un lucru pe care spiritul lor critic nu o permitea. Cu cât vom avea mai mulți intelectuali—adevărați intelectuali—cu atât vom face mai mari cuceriri în toate domeniile și mai ales în domeniul social, ceea ce nu poate fi decât folositor, și în primul rând, claselor muncitoare.

De acea reacția în contra intelectualismului o găsim nefundată și mai ales dăunătoare. Lumea muncitoare are tot de câștigat de la cultură, care e garanția întregului progres cultural și moral. Numai prin adevărata cultură vom ajunge la un mai bine social și economic.

DR. I. DUSCIAN

TEATRU

COMPANIA DRAMATICĂ DAVILA

Stane de piatră de H. Sudermann

Hermann Sudermann este unul dintre fruntașii școlii naturaliste în Germania. În romanele sale și mai ales în piesele sale de teatru, el prezintă cu mare talent, figuri și conflicte din viața socială contemporană. Și fiindcă în zilele noastre frământările cele mai caracteristice se petrec în lumea burghezimei și a muncitorilor, Sudermann își ia subiectele sale, de preferință, din aceste clase sociale. Ciocnirile de idei și simțiri ce se întâlnesc în societatea de azi, ele le redă cu o mare vioiciune, punând în fața noastră pe însăși purtătorii ideilor și simțirilor în conflict, și făcându-ne astfel să asistăm la desfășurarea normală și fatală, a conflictului. De aci naturalismul său în deosebire de procedurile abstracte și simboliste ale altor dramaturgi moderni. Pentru teatru, pentru teatrul reprezentat mai ales, procedeul naturalist este firește cel mai indicat. Bineînțeles naturalismul acesta nu trebuie luat într'un sens îngust.

Autorul nu rămâne cu totul nepăsător la lupta dintre personagiile sale. Sudermann nu e un simplu psiholog științific care descrie în chip impersonal ceea ce a observat; el este mai presus de toate un artist, un artist cu spiritul larg și generos și în dramele sale vedem cum simpatia sa e îndreptată către cei cinstiți și sinceri, către toți acei ce sunt valori reale. A fost acuzat de unii că a scris numai lucrări cu «virtuți burgheze», că în teatrul său lipsesc figuri cu adevărat tragice și conflicte superioare «Weltanschauungskonflikte»—cum scrie un critic al său. Dar ce este vinovat Sudermann dacă se caută în operele sale ceea ce el nu s'a gândit să ne dea în ele? În schimb, în *Onoarea*, în *Magda* și în aceste *Stane de piatră*, el ne arată că și viața de toate zilele prezintă conflicte dramatice sguuitoare.

Teatrul cere *fapte*, idei și simțiri în acțiune, de aceea el se deosibește de celelalte genuri literare. Convingerea sa că în teatru trebuie să faci teatru, nu altceva, a exprimat-o Sudermann și în unele polemici și prin gura unor personaje din piesele sale. Astfel el scrie într'un loc: «Vremurile noi au ridicat barierele dintre clasele sociale și au suprimat castele; au

1) Din psihologia ziaristilor noștri: *Mahalgismul*, de d. C. Rădulescu-Motru. *Noua Revistă Română* No. 19 vol. 5.

2) C. Rădulescu-Motru: *Profetismul în Cultura noastră națională*, *Noua Revistă Română* No. 15 și 16.

rămas însă deosebirile fundamentale de simțire între oameni și acestea sunt niște caste mai puternice ca cele vechi». Când asemenea simțiri deosebite se ciocnesc, se ivește un conflict dramatic. Iar un personaj din drama «Sfârșitul Sodomei» exclamă la un moment dat: «Nu există dragoste, nu există destin, nu există datorii,—există doar nervi». Nervi, firește, cari simt în diferite chipuri și cari aduc pe oameni în conflicte dureroase, unii cu alții. A încercat Sudermann, ca o reacțiune la criticele ce i s'au adus, să scrie și teatru de idei și simboluri mai înalte ca în trilogia de câte un act «Morițuri», în «Iohannes», etc. N'a reușit însă, dar puternicul său temperament dramatic l-a făcut să cucerească din nou, cu «Stane de piatră», marile succese teatrale ce obținuse odinioară cu Onoarea și cu Magda.

* * *

Stane de piatră este o piesă în patru acte, care a fost reprezentată pentru întâia oară la Berlin, acum patru ani; ea este ultimul mare succes al dramaturgului german. În românește, piesa a fost tradusă de d. E. D. Fagure și jucată pentru prima dată, cu mult succes în seara de 12 ale luni curente, de compania dramatică Davila, în sala teatrului Leon Popescu, fost Liric.

Zarncke, proprietarul unui șantier de piatrărie e un om bun la suflet, cu înalte principii umanitare. Acest «bătrân ciudat», cum îl numește unul din lucrătorii săi, primește în șantierul său ca lucrători, deținuți eliberați din închisoare, recomandați de «Societatea pentru protecția deținuților liberați»; se bucură când îi vede îndreptați cu totul și caută să-i scape din mâinile justiției, atunci când păcătuiesc din nou și chiar în paguba lui. E un mare om de treabă acest bătrân german, blând, liniștit, arătând lucrătorilor săi aceeași dragoste ce poartă unicei sale fiice, infirmei Maria, o fată nenorocită dar bună la suflet ca și părintele ei. În șantierul lui Zarncke se află ca păzitor de noapte un bătrân, fost soldat, Eichholz, ajuns neapt pentru slujba lui din cauza bătrâneții și vițului băuturii. Eichholz are o fată, pe Laura, în vârstă de 25 ani, care este și ea în serviciul șantierului, făcând slujba de cantinieră. Biata Laura e un suflet amărât, căci ea a păcătuit: a fost sedusă de piatrarul Göttingk căruia i-a dat și un copil, dar care nu vrea cu nici un chip s'o ia în căsătorie. Ea e vecinic obiectul glumelor răutăcioase a lucrătorilor și oamenilor de serviciu. De atâtea necazuri: un tată vițios, un amant crud și ingrât, un copil de crescut, Laura a ajuns o «stană de piatră», un suflet în care s'a tocit orice dragoste de viață, o «piatră» pe care o poți svârli «printre celelalte pietre», cele adevărate, fără să simți ceva. În suferința ei nemărginită, un singur sentiment i-a rămas viu în suflet: mila și înțelegerea pentru suferințele altora. Pe când patronul Zarncke se pregătește să anunțe bieteii Laure că e nevoit să concedieze din slujbă pe stricatul ei tată, sosește la șantier, recomandat de Societatea pentru protecția deținuților liberați, Iacob Biegler, liberat după ce a făcut cinci ani de închisoare la care a fost condamnat pentru omucidere. Biegler e zdrobit sufletește și trupește. Se vede îndată că trebuie

să fi fost un om de ispravă care a greșit într'un moment de uitare de sine. El a păcătuit, cum se păcătuiește uneori «când e o femeie la mijloc.» A ucis pentru o femeie. Bunul Zarncke îl primește bucuros în șantierul său și îi găsește iute ocupația: va fi paznic de noapte în locul lui Eichholz. Laura nu privește de loc cu ură pe acest nefericit ce va lua locul tatălui ei; din potrivă, ea ghicește par'că instinctiv că sârmanul Biegler e un oropsit de soartă ca și dânsa, că și el e o «stană de piatră» și îl învâluie dela început într'o simpatie compătimitoare. Nu tot așa văd lucrurile Eichholz și cu Göttingk. Cel d'întâi prinde să-l urască pe Biegler fiindcă l-a înlocuit în slujbă, iar cel din urmă fiindcă el nu se supune purtării sale cinice și brutale. Göttingk, în brutalitatea lui, nu admite ca cineva să-i reziste și ar fi în stare să comită o crimă când un inferior i-ar stă în cale sau nu i s'ar supune. Față de Biegler, începe să-l mai roadă și gelozia, când simte că Laura are simpatie pentru el,—o gelozie curioasă, ce se naște când simți că pierzi posesiunea cuiva care deși ți-era indiferent, aveai însă siguranța că-l puteai stăpâni oricând...

Pe măsură ce simpatia dintre Biegler și Laura crește, simpatie ce face să răsără din nou în acești doi nenorociți dragostea de viață, de fericire, în aceeași măsură crește ura lui Göttingk contra lui Biegler. Biegler și Göttingk; iată ciocnirea fatală, iată conflictul dramatic intens. El se deslănțuiește într'o bună zi în cantină.

Göttingk, cinicul, brutalul, provoacă, insultă și umilește pe liniștitul și obijduitul Biegler în auzul Laurei și a lucrătorilor strânși în jurul meselor.

Göttingk în înconștiența sa insultă și pe Laura și rostește cuvinte de batjocură la adresa Mariei, fata lui Zarncke. Atunci isbucnește Biegler. Toată amărăciunea și toată durerea lui se transformă în accente ce clocotesc de indignare; el arată seducătorului pe Laura, pe care a nenorocit-o și îi asvârlă în obraz toată nemernicia sa.

Când Göttingk scoate cuțitul, Biegler pune mâna pe o piatră cu care omorâse pe «celalt» atunci când a intrat la închisoare, și în fața furiei sale, Göttingk se dă înapoi și fuge. E o scenă puternică, sguđuitoare care arată cu prisosință cât e de mare talentul dramatic al lui Sudermann și cât e de priceput el în meșteșugul teatrului.

Un complot urzit de Göttingk cu Eichholz împotriva lui Biegler e surprins și destăinuit de Laura, și nu reușește. Göttingk fuge pentru totdeauna pentru a scăpa de pedeapsă. Eichholz, mai mult iresponsabil decât vinovat, își cere iertare, iar cei doi nefericiți, Laura și Biegler, își întind mâna și în ochii lor strălucesc razele fericirii, razele «norocului» ce vine târziu dar e meritat.

Acesta e cuprinsul piesii. Am căutat să scoatem la iveală elementele dramatice principale, sămburele conflictului. Scenele se înlănțuiesc viu și repede — poate în actul I prea încet. Personajele, mai ales acelea cu un caracter bine definit, sunt descrise cu multă plasticitate. Cu acciași plasticitate sunt zugrăvite scenele din viața piatrarilor. În special, e meșter Sudermann în prinderea contrastelor pe cari le ascute până la extrem. Nu reu-

șește însă tot așa de bine în redarea stărilor sufletești mai complicate. Astfel, înclinația bolnăvicioasă a Mariei pentru Göttingk și atitudinea ei față de Laura, sunt schițate în chip vag și rămân uneori neînțelese.

Din întreaga lucrare se desprinde un spirit larg, umanitar, care nu e dat însă prin tirade sau discuții academice, ci prin felul cald și concret, cum sunt prezentați cei doi obidiți, Biegler și Laura. Din acest punct de vedere, Stane de piatră, poate fi socotită ca o lucrare superioară Magdei și Onoarei, unde s'a strecurat oarecare frazeologie.

Și acum câteva cuvinte despre interpretarea piesei la noi.

Rolul lui Zarncke a fost jucat de însuși directorul companiei, d-l A. Davila. Autor dramatic de valoare, director de teatru priceput, critic teatral, regisor, d-l Davila ne-a arătat că este și un actor excelent. Ne-a dat un Zarncke bun, generos, «gemütlich» cu atâta naturalitate, în cât părea că jocul său nu l-a costat nici o sforțare. În scena de interogație mută a lui Biegler, d-l Davila a dovedit că are simțul nuanței și fineții.

Pentru unii, cari nu-l cunoșteau, o adevărată surpriză; pentru alții însă, o speranță care acum se realizează, a fost apariția d-lui Ion Manolescu în Biegler. Când l-am văzut jucând anul trecut rolul lui Sannoec în Falimentul, scriam în această revistă că d. Manolescu e un artist care promite mult de tot. Ceeace așteptam dela dânsul începe să se îndeplinească mai curând decât credeam. Interpretarea sa a lui Biegler este desăvârșită. Atâta putere, căldură și adevăr n'am văzut decât la marii artiști italieni. Și în Manolescu întrezărim un artist mare, mare de tot....

Laura a avut în d-ra Voiculescu, o interpretă sinceră și însuflețită. Durerea Laurei, bunătatea ei și la sfârșit bucuria ei nespūsă, la apropierea fericirii, d-ra Voiculescu le-a redat cu toată pasiunea simpaticului și puternicului său temperament artistic.

Din Göttingk, d. Bulandra a făcut tot ceeace un artist inteligent și talentat ca d-sa, poate face dintr'un rol ce nu-i convine de loc. Căci dacă e adevărat că rolul lui Göttingk nu se potrivește de loc cu temperamentul d-lui Bulandra, nu e mai puțin adevărat că cu toată această disonanță de temperamente, d-sa a reușit să ne dea iluzia unei armonii.

D. Romualdo Bulfinsky e un artist meritos. Prea e însă romantic și prea pune mult patos, mai ales în actul I, în rolul lui Eichholz. Vocea, corpul, și chiar dantura d-sale frumoasă.... sunt prea pline și sănătoase pentru un bătrân de 70 ani, minat pe deasupra de alcoolism. Il așteptăm pe d. Bulfinsky în alte roluri cari să-i convină mai bine.

În rolul unui lucrător, fost și rămas pungaș incorigibil, un pungaș însă vesel și simpatic în amoralitatea lui inconștientă, d-l Niculescu-Buzău a câștigat prin jocul său spontan și fericit, mult succes, ca și d-l Morțun, uu alt comic talentat al companiei Davila.

A debutat fericit, printr'un joc cald și discret, în Maria, D-ra Ana Luca.

Dar nu numai luați individual, ci și în ansambluri, artiștii noii companii și-au arătat valoarea lor. Reprezentația Stanelor de piatră, nu a însemnat o simplă

«făgăduială» ci a fost o producție cu adevărat artistică, cum s'au văzut puține la noi. Ea a arătat că noua companie dramatică e în stare să dea spectacole de adevărată artă și că ea merită succesul ce a obținut și care va merge mereu crescând, spre binele teatrului românesc și în ciuda celor meschini la suflet, ce o pizmuesc din motive străine de artă, precum și în ciuda acelor cronicari, puțin conștiincioși, cari în săptămâna când au început reprezentațiile companiei Davila, găesc coloane întregi pentru a vorbi de piese ce se vor jucă peste 2 luni în alt teatru și abia câteva rânduri sărăcăcioase pentru înjghebarca artistică ce a dat un avânt nou și puternic teatrului românesc.

EUGEN PORN.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

ROMÂNIA FAȚĂ CU IMPREJURĂRILE EXTERNE ACTUALE

Vizita arhiducelui Franz Ferdinand în România a consfințit mai mult alipirea noastră la politica triplei alianțe. Faptul acesta are pentru noi o îndoită importanță, pentru că e vorba de o chestiune care privește ființa noastră ca Stat și națiune.

Raporturile dintre popoare nu sunt și nu pot rămâne eterne. Ele sunt determinate de condițiunile lor de viață, de interesele și năzuințele lor într'un anumit timp, așa fel că cele mai mărețe concepțiuni trebuiesc adeseori să cedeze dinaintea împrejurărilor cari nu le pot face folositoare.

Astfel, evenimentul acesta repune în discuțiune dacă în starea actuală de lucruri și având în vedere interesele întregii familii românești — pentrucă așa s'a pus chestiunea la obârșia înglobării României la politica triplei — trebuie să păstrăm aceeași atitudine față cu împrejurările din monarchia vecină care ne cultivă aservirea.

Un mic istoric în această privință e folositor spre a pune și mai clar în lumină atitudinea noastră.

* * *

După războiul din 1877, în urma răpirii Basarabiei, bărbații de Stat ai României văzând pericolul expansiunii dominațiunii rusești în Orient, expansiune care în prim rând trebuia să treacă peste existența noastră, au înțeles că o politică de izolare și neutralitate ne-ar fi tot atât de dăunătoare ca și acea următoare curentului panslavist. De aceea, întemeiați pe aceste considerațiuni și uitând alte neajunsuri în fața puterii amenințătoare a slavismului, au socotit că interesele româniei cer ca Statul român să urmeze politica Austro-Ungariei, alăturându-se cu chipul acesta triplei alianțe. O singură dificultate se punea însă în calea realizării acestei apropieri. Era chestiunea națională românească isvorâtă din suferințele Românilor de sub sceptrul Coroanei Sf. Ștefan și din vexațiunile Ungurilor.

Această chestiune trebuia limpezită, iar interesul ace-

sta a fost simțit atunci de o potrivă de conducătorii monarhiei vecine, alături de aceia ai României. Și soluțiunea s'a găsit tocmai în sensul satisfacerii politicii naționale române, soluțiune care concepea ideea de apărare a întregii românimi înotriva pericolului slav, întreaga familie românească, indiferent de sceptrele sub cari se găsea, având aceeași misiune de îndeplinit și aceleași interese de apărat ca Austro-Ungaria și tripla alianță.

O asemenea concepțiune însă nu numai că nu ar fi putut dăinui, dar nici nu s'ar fi putut naște dacă nu se întemeia pe ideea că odată realizată alipirea României la politica Austro-Ungariei, aceasta să nu intervină spre a curmă sistemul de opresiune utilizat de maghiari împotriva Românilor de sub autoritatea sa.

Cu chipul acesta s'a desăvârșit legământul nostru de aliata vecină, și ne-am robit economicește Germanilor pentru ca forturile noastre să stea în calea șuvoiului rus, nu numai pentru a ne apăra pe noi, dar și pentru a susține cauza germanismului.

Din acest punct de vedere, conduita bărbaților noștri de Stat a fost potrivit împrejurărilor cum nu se putea mai înțeleaptă, căci mai ales cum nu era precizat că îndărătul răpirii Basarabiei se afla permisiunea dată de Rusia Austro-Ungariei ca aceasta să ocupe Boznia și Herzegovina, România nu putea rămâne izolată, trebuind să aleagă dintre două rele pe cel, pentru moment, mai puțin rău, alegând astfel drumul politicii austriace.

Care a fost însă conduita Austro-Ungariei dela alipirea noastră la politica sa, privită aceasta din punctul de vedere al motivului care a determinat această apropiere, anume al politicii naționale? De asemenea, împrejurările cari ne-au forțat ca cu orice sacrificii să realizăm apropierea, sunt aceleași ca și în trecut, căci dacă s'au schimbat, avem, nu dreptul, dar obligațiunea să ne orientăm potrivit intereselor noastre întemeiate tocmai pe aceste împrejurări?

În ce privește conduita Austro-Ungariei sub acest raport, e de relevat că a fost o vreme când pentru interesul de a atrage România de partea sa a intervenit la Buda-Pesta în favoarea intereselor românești. Și nu trebuie să uităm și partea de vină a politicianilor noștri, cari abuzând de această chestiune în sensul de a dobândi puterea, au dat și mai mult pas Austriei să-i lase pe românii din Ardeal la discrețiunea Ungurilor. De altfel, de sigur că și Austria nu aștepta mai mult față cu regatul român, liber, care se întărea în preajma sa.

În tot cazul, astăzi ne găsim în fața faptului că Austria a părăsit cauza românimeii de sub sceptrul său, încredințând-o conducătorilor maghiari, ca consecință, urmând toate vexațiunile de cari avem cunoștință. De unde putem conchide că Austria călcând punctul său de vedere față cu acordul cu România, acord întemeiat tocmai pe faptul de a menaja interesele românești, poporul român nu mai poate fi scotit ca legat de interesele sale, însăși temelia convențiunii fiind călcată de aliata sa vecină. Aceasta, mai cu seamă, dacă împrejurările actuale, după cum vom dovedi, ne oferă o

posibilitate de apărare față cu Rusia tot așa de eficace ca alianța cu Austro-Ungaria, dacă nu cu mult mai avantajioasă pentru noi.

În această ordine de idei arătăm odinioară că politica pe care trebuie să o facem noi, Românii ar trebui să o decidă forțele noastre proprii și împrejurările¹⁾. Iar situațiunea actuală a imperiului rus e atât de mult schimbată, sub raportul puterii viitorului său, că noi nu mai suntem azi ca la începutul apropierei de tripla alianță în dilema de a alege Rusia și Austro-Ungaria.

Intr'adevăr, războiul Rusiei cu Japonia precum și revoluțiunea sa internă, constituiesc cele două evenimente importante, proprii timpului nostru, care n'au existat atunci când conducătorii destinelor noastre ne-au legat de interesele Austro-Ungariei, și din care trebuie să tragem azi cele mai mari învățăminte.

Astfel, în ce privește războiul Rusiei cu Japonia, urmărind politica de expansiune rusă în sensul de a dobândi o eșire către mările libere, constatăm că noi, Românii, avem la fruntaria orientului multe părți de asemanare, sub raportul situațiunii, cu Japonia din extremul orient, căci întocmai după cum noi avem interesul de a opri mersul curentului panslaviat în Balcani tot astfel Japonia are interesul a se împotrivi dominațiunii rusești în Manciuria și Coreea.

Și Japonia a fost fericită: a umilit pe Ruși și nu numai pentru triumful cauzei sale, dar și pentru cauza civilizațiunii întregi.

Apoi, dacă idealul rușilor a rămas încă Constantinopolul, cu atât mai mult după înfrângerea lor din extremul orient, cei cari ar trebui să stăruiască pentru un acord ca Japonezii pe lângă Români mai sunt Turcii, având toți interese comune de păzit împotriva Rusiei. Or, un asemenea acord la care să adereze pe lângă Japonia-Turcia și România, nu numai că ne-ar putea apăra înotriva tendințelor rusești dar ne-ar scăpa și de umilințe față cu Austro-Ungaria. Și dacă Bulgarii și Sârbii ar putea înțelege vreodată că Rusia i-a cultivat pentru a le sugrumă independența, n'ar ezita un moment ca și ei să vină alături cu noi.

Cu chipul acesta, s'ar putea realiza ceea ce se poate realiza din zisa confederațiune Balcanică, al cărei ideal însă, n'ar putea fi ajuns decât și prin alianța cu Japonia.

Al doilea eveniment, căruia trebuie să-i dăm o deosebită importanță, am spus că este revoluțiunea din Rusia.

Cauza acestei revoluțiuni o cunoaștem: e regimul autocrat înăbușitor al ori-cărei idei de libertate. Și dacă această revoluțiune n'a reușit, nu numai poporul rus, dar și statele Balcanice și alături cu ele întreaga civilizațiune trebuie să o deplângă, întru cât schimbarea acestui regim, pe lângă liberarea poporului rus, ar fi adus liniștea în sânul civilizațiunii.

Dacă cu această ocaziune Japonia ar fi fost hărăzită nu la marginile îndepărtate ale Siberiei, ci imediat la granițele Rusiei, cum e bună-oară România, și dacă ar fi ajutat cu arme și cu bani această revoluțiune în

1) Principiul naționalităților în politica externă. *Noua Revistă Română* No. 10 (14 Iunie 1909).

sensul reușitei sale, această Japonie ignorantă ar fi adus cel mai mare serviciu omenirii întregi.

N'a avut nici un alt popor curajul să o facă, și rămâne o chestiune de împrejurare și viitor ca popoarele amenințate în existența lor de șuvoiul incult, să aibă în știre de armele cu care se pot apăra la nevoie mai mult de cât cu ajutorul ori-cărei alianțe.

Nu e vorba aici de o politică de provocare. Liniștea noastră precum și a ori-cărui stat mic impune rezerva cea mai înțeleaptă. Dar când vom fi atacați trebuie să cunoaștem din vreme armele cele mai puternice de apărare.

În acest sens trebuie să reamintim că în Rusia pe lângă masa populară zdrobită, de mizerie și ignoranță, mai există o clasă suprapusă, destul de numeroasă, de intelectuali desăvârșit de culti, idealști, cari adese-ori, cu riscul existenței lor, suportă martiriul regimului și se ridică împotriva lui. Pe această clasă de intelectuali trebuie să se pună mult preț, căci cu toate uneltilor regimului, viitorul e tot al său. Și odată absolutismul distrus există posibilitatea ca statul cel mai reacționar să devină cel mai democratic, călăuzit de cele mai înalte principii democratice ale timpului. Or, schimbarea care fatal s'ar face cu chipul acesta în regimul din Rusia ar aduce schimbări și în politica sa externă, ferindu-ne și pe noi de patima cotropirii, rezultat al mentalității actualului regim.

Dacă, prin urmare, împotriva Rusiei ne-am putea apăra la nevoie și altfel decât prin sprijinul Austro-Ungariei, de ce am suferi toate neajunsurile cari actualmente decurg din felul cum este îndreptată politica noastră externă?

Dar se va putea obiecta că și din partea Austro-Ungariei pericolul pentru noi ar putea fi tot atât de grav ca și cel din partea Rusiei. Și cum mijloacele eventuale de apărare împotriva Rusiei nu convin, și apărării față de Austria, atunci vom rămâne descoperiți față de aceasta.

Credem că nu. În studiul precedent¹⁾ am arătat că, pe lângă origine, o comunitate de interese ne leagă pentru totdeauna de Italia. Pe lângă aceasta, aceleași interese urmărind față de Austria și Serbia, un acord eventual în acest sens n'ar fi mai puțin eficace a preveni un atac al Austriei, cu tot sprijinul ce i-ar da Germania, căci nu trebuie să uităm că blocul german are vecinic în coastele sale pe Franța, Rusia și Anglia. Mai adăogăm apoi că în Austro-Ungaria sunt trei milioane de români, cinci milioane de sârbi și un număr însemnat de italieni, cari vor ști să-și facă datoria la nevoie, admițând chiar că toate celelalte naționalități ar urma actualul regim austriac, luptând pentru susținerea lui, ceace e încă dubios cu privire la Unguri.

Acestea pentru prezent, căci după cum am spus, raporturile dintre popoare nefiind eterne și relațiunile lor variind după împrejurări se va putea găsi și un alt modus vivendi pentru cauza românească cum nu trebuie să ne îndepărtăm speranța că se vor găsi încă fii înțelepți ai țării care să creeze, atunci când nu vor fi, situațiuni externe favorabile intereselor acestei cauze.

Cu sistemul acesta însă, suntem cu totul departe de a ne gândi să cucerim Austria, sau să sfărâmăm tronul Habsburgic. E chestiunea de apărarea noastră precum și a acelor cari au acelaș interes împotriva expansiunii slavizmului și germanismului, și mai ales e vorba de o politică externă mai demnă pe care avem posibilitatea să o facem obligând Austria, cu atitudinea pe care ne-o poate da împrejurările, ca cel puțin să poarte și elementului românesc din Ungaria interesul pe care l-a manifestat față de celelalte naționalități din imperiu. Cel puțin, am zis, de oare ce astăzi naționalitățile oprimate tind în asemenea condițiuni, cu succes, către autonomia lor.

S'a spus în această privință că, dacă e vorba de cauza Românilor din Ardeal, aceștia trebuie să cucerască situațiunile pe care le năzuiesc, dovedind superioritatea pregătirii lor. E cu totul însă de prisos să mai stăruim asupra acestei pregătiri pe care ne-o confirmă de ajuns starea de lucruri de acolo. Și de o cam dată, suntem ținuți să constatăm că atitudinea politicii noastre externe de până acum nu numai că nu i-a ajutat, dar i-a lăsat expuși și la mai mari vexațiuni.

De unde urmează că, făcând abstracție de manifestațiunile de simpatie pe cari Curtea imperială Austriacă ni le-a făcut, o schimbare în atitudinea noastră externă ar putea impune vecinilor noștri o conduită mai civilizată față de cauza Românilor de sub conducerea lor, — și aceasta în numele civilizațiunii și al omeniei, indiferent de orice porniri iridentiste. Cum însă nota oficialității noastre e determinată, poporul românesc, pătruns de posibilitatea unei orientări în politica externă precum și de abilitățile aliatei vecine, ar putea să solicite acestei oficialități alte vederi.

N. ȘTEFĂNESCU-IACINT.

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

Stane de piatră de H. Sudermann

Sudermann, este cunoscut publicului nostru, mai cu seamă prin cele două lucrări dramatice ale sale, reprezentate la noi. „Onoarea“, se știe că reprezintă conflictul asupra noțiunii de cinste, între mica burghezie mizeră și coruptă, elementele culte și active ale acestei mici burghezii germane și marea burghezie industrială și comercială. „Magda“ este conflictul de concepțiune asupra vieții de familie și societate între un bătrân ex-colonel, reprezentant al disciplinei caporaliste din Prusia și fiica sa Magda, artistă, care intruzează revolta generațiunii sale individualiste împotriva moralei de corp a „filistenilor“ cari cer jertfirea sufletului și inimii pe altarul minciunilor convenționale ale societății.

„Stane de piatră“ (Ein Stein unter Steinen) este o operă de pură umanitate. Fără prejudecată socială, sau cel puțin intrucât e cu puțință aceasta, Sudermann ne coboară, sau mai bine zis, ne înalță în mediul atât de interesant al lumii muncitoare. Cu un dar de observațiune, cu atât mai prețios cu cât se exercită în mediul special și captivant al unui șantier de pietrari, Sudermann ne dă, pe lângă coloritul plin de viață al acestui mediu, o contribuțiune generoasă, pătrunsă de o înaltă iubire a aproapei, la marea problemă socială a sprijinirii și îndreptării deținuților liberați. Firea atât de adânc solidaristă a bătrânului Zarncke, figura atât de mișcătoare a nenorociturilor „pușcăriaș“ Biegler, atracțiunea simpatică ce radiază între aceste două ființe, dă operei o valoare morală pe care citorul ori spectatorul, o va aprecia de la sine, când se va găsi față în față cu emoțiunea superioară ce-i va pricinui citirea sau reprezentarea ei.

Și mediul și problema ce agită viața atât de intensă a acestei lucrări dramatice, nu pot rămâne străine publicului nostru.

Tălmăcind-o pentru a sluji de piesă de deschidere noului teatru românesc, de sub direcțiunea d-lui Alexandru Davila, care a luat personal asupra-și intruparea rolului bătrânului Zarncke, am crezut că slujesc și mai bine ideile umanitare cuprinse în această operă a lui Sudermann, încredințând răspânditei „Bibliotecii pentru toți“ misiunea de a o populariza până în straturile cele mai adânsi ale societății noastre.

Emil D. Fagure

VILE
DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2
Palatul Muntelui de Pietate
TELEFON No. 2597

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMAȚIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

CASA DE BANCA
MARMOROSCH, BLANK & Comp.

BUCUREȘTI, STRADA LIPSCANI No. 8

Face tot felul de operațiuni de bancă

Anticipațiuni asupra valorilor în

depozit și ori ce transacțiuni financiare

Emisiuni de scrisori de credit asupra tuturer piețelor
din Europa și America.

SANATORIUL
Dr. GEROTA

CONSTRUIT SI MONTAT

Special pentru tratamentul bolșilor chirurgicale

OPERAȚIUNI ȘI FACERI

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

BANCA COMERCIALA
DIN
TURNU-SEVERIN.

SOCIETATE ANONIMA PE ACȚIUNI

Capital social 300.000 Lei

Face cunoscut onor. public că,

PRIMEȘTE ORI-CE SUME LA ECONOMIE
SPRE FRUCTIFICARE,

IN CONDIȚIUNI FOARTE AVANTAGIOASE
PENTRU DOMNII DEPUATORI

Cu deosebită stimă:

BANCA COMERCIALĂ DIN T.-SEVERIN

SOCIETATE ANONIMĂ

Președinte, T. Costescu.

Director, I. Giurescu.

ALBERT BAER, București Str. Numa-Pompiliu 7.

AVIS

Atragem atențiunea jucătorilor Loteriei Privilegiate pe Clasa a Regatului Român, a căror numere nu au eșit la sorți la tragerea clasei a 4-a și cari doresc a continua să joace aceleași numere, că trebuie să ceară reînnoirea pentru clasa 5-a colectorului dela care au cumpărat clasa 4-a și aceasta înainte de

17,30 Septembrie 1909

Dacă jucătorul nu va putea obține dela colectorul său lozul clasei a 5-a până la data sus indicată, trebuie să se adreseze Direcțiunii Generale (Calea Victoriei No. 87) care, conform paragrafului 5 al planului-regulament, va lua măsurile cuvenite.

Reclamațiunea trebuie să fie însoțită de costul în numerar al clasei a 5-a și de lozul clasei a 4-a.

Direcțiunea Generală a Loteriei
Privelegiate pe Clasa a Regatului Român

Boalele Intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI ADULȚI), DIZENTERIA
COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE
BOALELE CE PROVİN DIN Infecțiunile intestinale

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTO FERMENT

(Bulion paralactic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA
LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. In provincie contra mandat 2,50
Cereți prospecte gratuite

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptator pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON

„AGRICOLA”

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București
SEDIUL: STRADA SARINDAR, No. 2.

Capital Statutar Lei 4.000.000
Prima emisiune lei 2.500.000. Vârșafii Lei 2.000000

ASIGURARI IN RAMURELE:

Incendiu, Viață, Grindină,

Transport și Accidente

Reprezentanța în București: STRADA DOAMNEI, No. 1.